

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

VYBRANÁ TÉMATA

20/2011

Všeobecné volby v Brazílii 2010

Ing. Mgr. Jan Němec

září 2011

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

Obsah

Základní rysy politického systému	2
Stranický systém	6
Všeobecné volby 2010	13
Volby do Kongresu	13
Prezidentské volby	17
Povolební vývoj	19
Zdroje:	21

Základní rysy politického systému

Brazílská federativní republika je nejlidnatějším a nejrozlehlejším státem Latinské Ameriky. Nezávislost na Portugalsku získala v roce 1822, kdy bylo ustaveno brazilské císařství. V roce 1889 byla vyhlášena republika, jež se jako státní zřízení udržela dodnes. Střídala se nicméně období liberálních režimů s režimy represivními, demokratické vlády s vládami autoritářskými, včetně vojenského režimu v druhé polovině 20. století. Současný demokratický režim se zakládá na ústavě z roku 1988, kterou přijalo ústavodárné shromáždění zvolené poté, co byla po dvou dekádách vlády vojenské junty v roce 1985 obnovena civilní vláda.

Ústava Brazílii vymezuje jako prezidentskou republiku, kde je prezident vrcholným představitelem státu i exekutivní moci. Jedná se o model podobný modelu Spojených států amerických, kde se tvůrci první brazilské republikánské ústavy koncem 19. století inspirovali. Zákonodárnou moc představuje dvoukomorový Národní kongres, jenž tvoří Poslanecká sněmovna o 513 členech a Senát, v němž zasedá 81 senátorů. Zatímco Senát odráží federativní charakter státoprávního uspořádání Brazílie, přičemž každou jednotku federace zastupují tři senátoři, Poslanecká sněmovna vykonává funkci reprezentanta lidu, tedy počet poslanců volených v jednotlivých obvodech se odvozuje od počtu jejich obyvatel.¹

Bikameralismus je brazilskému ústavnímu pořádku vlastní od počátků existence samostatného státu. Dvoukomorový parlament zakotvovala již první ústava z roku 1824, tuto tradici zachovaly všechny další ústavní dokumenty, včetně těch, které ustavovaly nedemokratický režim (např. ústava z roku 1937). Nastavení pravomocí komor současného Kongresu v podstatě odpovídá principům

¹ Přes tento obecný princip rovnosti reprezentace patří mezi dlouhodobě kritizované parametry volebního systému ústavou stanovený minimální počet i strop počtu poslanců volených za jednotlivé státy federace, které slouží jako volební obvody. Jejich vlivem vzniká nadreprezentace řady málo osídlených států a naopak podreprezentace nejlidnatějšího státu São Paulo.

symetrického bikameralismu, tedy žádná z komor kompetenčně nepřevažuje. Tento obecný princip však nelze interpretovat tak, že by Poslanecká sněmovna i Senát měly identický rozsah pravomocí.

Obecně platí, že každý návrh zákona musí schválit obě komory Kongresu. V případě, že jej revizní komora odmítne, není možné toto rozhodnutí přehlasovat komorou původu zákona a návrh je zamítnut. V případě, že revizní komora původní návrh upraví, musí tyto úpravy schválit komora původu návrhu. Návrh putuje mezi komorami tak dlouho, dokud není oběma komorami schváleno stejné znění nebo jedna z komor návrh zcela zamítne. Nepoužívá se zde institutu dohodovacího výboru, jako je tomu např. v Kongresu USA. Pouze návrhy zákonů, které ve stejném znění schválily obě komory, jsou zasílány prezidentovi k vyhlášení. Formální rozdíl v postavení komor v legislativním procesu vyjadřuje např. ústavní požadavek, aby legislativní návrhy prezidenta (které v celkovém počtu návrhů zákonů značně převažují) nejprve projednávala Poslanecká sněmovna. Podstatu legislativního procesu a jeho průběh ani strategii prezidenta vůči Kongresu to však nijak zásadně neovlivňuje.

Rozdílné pravomoci mají komory v rámci své funkce kontrolora exekutivní moci. Ačkoliv Kongres nemůže vyslovit nedůvěru prezidentovi, vládě či jednotlivým ministrům, v případě ústavou taxativně vymezených „odpovědnostních zločinů“ může být s představitelem exekutivní moci (vč. prezidenta) zahájen proces tzv. ústavní žaloby (v češtině se rovněž používá anglické označení „impeachment“).² Tento proces může iniciovat Poslanecká sněmovna na základě souhlasu dvou třetin jejích členů. Samotné soudní řízení pak probíhá před Senátem, kde se o případné vině prezidenta s následkem zbavení funkce rozhodne opět dvoutřetinovou většinou. Ústavou jsou důvody pro zahájení impeachmentu definovány velmi vágně. Jedná se o takové aktivity prezidenta, které porušují federální ústavu, především pak aktivity proti existenci unie a její vnitřní a vnější bezpečnosti, proti nezávislému výkonu legislativní a soudní moci anebo proti zákonu o rozpočtu. Vedle spíše výjimečného impeachmentu disponuje Kongres i nástroji pro každodenní kontrolu. Jsou jimi interpelace jednotlivých členů vlády a možnost ustavovat vyšetřovací komise. Jejich funkcí je však spíše působit na veřejné mínění, žádné formální následky ze závěrů vyšetřovacích komisí či neuspokojivých odpovědí při interpelacích členům vlády nehrozí.

Další z klíčových oblastí působení Kongresu, která je součástí systému separace mocí a brzd a protiváh, je pravomoc jmenovací. V této oblasti má výhradní pravomoci Senát, který potvrzuje

---

² V historii Brazílie po roce 1988 došlo již k jednomu pokusu o sesazení prezidenta prostřednictvím této procedury, a sice v roce 1992, kdy byl Fernando Collor de Melo obviněn z korupčních praktik. Vzhledem k výrazné mobilizaci veřejnosti a mizivé podpoře prezidenta mezi členy Kongresu v důsledku jeho častého obcházení legislativní moci byl celý proces v neprospěch prezidenta téměř dokonán. Prezident Collor, ironií osudu první přímo zvolený prezident po obnovení demokracie, však abdikoval jen krátce před tím, než byl Senátem funkce zbaven.

nominace na některé posty. Jedná se zejména o jmenování velvyslanců, soudců Nejvyššího federálního soudu (ústavní soud) a Nejvyššího soudu, generálního prokurátora či guvernéra centrální banky.

Volební proces v Brazílii regulují ústava z roku 1988, volební zákoník z roku 1965 a některé další normy, které upravují zejména parametry pasivního volebního práva (práva kandidovat). Ústava z roku 1988, která definuje volební právo jako všeobecné, rovné a přímé, stanovuje registraci do voličských seznamů a hlasování za povinné, a to pro osoby mezi 18. a 70. rokem věku, pro osoby starší 16 let a nad 70 let a pro analfabety je účast na volebním procesu nepovinná. Tedy volební právo mají osoby starší 16 let, pro osoby mezi 18. a 70. rokem věku je toto právo navíc povinností. Volit je zakázáno cizincům a osobám vykonávajícím povinnou vojenskou službu a dále osobám, jež byly v souladu s ústavou zbaveny (trvale či dočasně) politických práv. Jedná se o případy soudního zbavení naturalizovaného cizince brazilského občanství, absolutní právní nezpůsobilosti, výkonu trestu, ale také o důsledek „nečestnosti při výkonu funkce“. Zbavení výkonu funkce a politických práv v důsledku posledně jmenovaného případu, například z důvodu prokázané korupce, je možné pouze rozhodnutím příslušného soudu.

Výjimku z povinnosti registrace mají osoby invalidní, starší 70 let věku a osoby, které se v době registrace nacházely v zahraničí. Povinnosti volit potom nemusí dostát osoby v době voleb nemocné, osoby, které se nacházejí mimo své bydliště a zaměstnanci veřejné správy či vojáci, jimž výkon služby znemožňuje účast na volbách. V případě, že se registrovaný volič k volbám nedostaví a do 60 dnů od konání voleb se u příslušného úřadu neomluví, je sankcionován pokutou, která je však velmi nízká (v posledních volbách v roce 2010 odpovídala ceně jedné jízdy autobusem městské hromadné dopravy). V případě, že by se registrovaný volič k volbám nedostavil, neomluvil se a pokutu neuhradil, podle zákona z roku 1965 se následně např. nemůže ucházet o pracovní místo ve státní správě, nebude mu vystaven cestovní pas atp. I s ohledem na symbolickou výši pokuty však k takovým případům prakticky nedochází.

Volební systém pro volbu prezidenta je dvoukolový většinový systém, kdy v případě, že žádný z kandidátů nezíská absolutní většinu v prvním kole, vybírají voliči v kole druhém ze dvojice nejúspěšnějších kandidátů z kola prvního. První kolo voleb se koná vždy první neděli v říjnu příslušného volebního roku, druhé kolo pak poslední neděli stejného měsíce. Stejný průběh má **volba guvernérů** jednotlivých států federace. Původně byla ústavou omezena možnost znovuzvolení v následujícím funkčním období, ústavní reformou z roku 1997 však byla tato možnost zavedena pro

jedno bezprostředně následující čtyřleté období a poté po uplynutí jednoho funkčního období případně znovu na dvě po sobě jdoucí období.

Souběžně s prvním kolem voleb prezidenta se volí také celá Poslanecká sněmovna, část Senátu (každé čtyři roky alternativně buď jedna nebo dvě třetiny senátorů) a legislativní shromáždění států federace. Pouze volby starostů a členů zastupitelstev obcí probíhají odděleně, s dvouletým odstupem od tzv. všeobecných voleb.

Senátoři jsou voleni podle pravidel prostě většinového volebního systému, tedy kandidát s nejvyšším počtem hlasů je zvolen nezávisle na podílu celkového počtu odevzdaných hlasů. V případě, že se v daných volbách ve volebním obvodu, kterým je stát federace, obsazují dvě senátorská místa (tato situace nastává každých osm let), jsou zvoleni první dva nejúspěšnější kandidáti. Volební obvody jsou tedy střídavě jedno či dvoumandátové. Prostě většinovým systémem jsou voleni i starostové obcí s méně než 200 tisíci voličů (u větších se uplatňuje absolutně většinový systém). Spolu se senátory jsou voleni dva náhradníci, kteří je v případě smrti, rezignace či dočasného opuštění mandátu (např. v důsledku výkonu funkce ve vládě) ve funkci postupně nahradí.

Při **volbách do Poslanecké sněmovny**, volbách legislativních shromáždění jednotlivých států federace a obecních zastupitelstev se používá poměrný volební systém. Volební systém do Poslanecké sněmovny se zakládá na vícemandátových volebních obvodech, které představují jednotlivé státy federace. Strany či jejich koalice předkládají listiny kandidátů, které jsou zcela otevřené, tedy voliči svými hlasy určují pořadí pro zvolení kandidátů. Voliči mají jeden hlas, který mohou udělit buď straně, anebo přímo některému z kandidátů. Zpravidla tzv. nominální hlasy, tedy hlasy pro určité kandidáty, převládají nad hlasy pro stranu. Po uzavření volebních místností se přistupuje k přerozdělení hlasů na mandáty stranám a jednotlivým kandidátům. Nejprve se pro rozdělení mandátů stranám aplikuje Hareova kvóta,³ kterou se vydělí počet hlasů, jež jednotlivé strany a jejich kandidáti získali. Výsledný podíl představuje počet křesel, na něž má daná strana nárok. Konkrétním osobám se následně přidělí podle pořadí, jež je určeno hlasy voličů pro jednotlivé kandidáty. V případě, že nedošlo k rozdělení všech mandátů, postupují do závěrečného přerozdělení pouze strany či koalice, které již získaly alespoň jeden mandát. Celkový počet hlasů pro stranu a její kandidáty se vydělí počtem mandátů, které již tato strana získala, navýšeným o jedna. Strana či koalice, která vykazuje nejvyšší podíl takového dělení, má na daný mandát nárok. Fakticky se tak jedná o to, která strana má v průměru největší počet hlasů na mandát, o nějž se uchází, tedy uplatnění D'Hondtova dělitele.

Stranický systém

Od obnovení pluralitního režimu a svobodné volební soutěže od poloviny 80. let 20. století se stranický systém Brazílie relativně stabilizoval. Extrémní pluralismus sice přetrvával (parlamentní zastoupení pravidelně získávají téměř dvě desítky politických stran), avšak namísto počátečního náběhu k polarizaci a navzdory nízké míře institucionalizace stranického systému, v důsledku které někteří autoři předpovídali utváření brazilské demokracie trnitou cestu, došlo spíše k segmentaci stranického spektra, který ve svém důsledku dává rivalitě mezi stranami dostředivý charakter. Volby roku 2010 potvrdily tento trend, resp. povahu brazilského stranického systému, kdy fragmentace v rámci Kongresu sice vzrostla, avšak prezidentské volby vykazují spíše rysy posilování dvoublokového a dostředivého charakteru soutěže. Opominout nicméně nelze ani tezi o „návratu personalismu“ do brazilské politiky, kterou je možné zvažovat zejména s ohledem na úspěch Dilmy Rousseffové, kterou výrazně osobně podporoval končící prezident Luiz Inácio Lula da Silva.

Svoboda stranického sdružování je garantována ústavou, nicméně zákon o politických stranách z roku 1995 stanovuje požadavek „národního charakteru“ politických stran.⁴ To fakticky znamená zákaz vzniku a legálního působení regionálních stranických subjektů. Vedle toho v počátcích vytváření současného stranického systému kladl zákon požadavek na zahrnutí slova „strana“ do názvu každého subjektu usilujícího o registraci a účast ve volbách. Vzhledem k tomu, že v daném období vznikla většina dnešních relevantních stran, udržel se zvyk takto konstruovaných názvů dodnes,⁵ což do určité míry znesnadňuje používání antistranického apelu kandidátů usilujících o protestní hlasy voličů.⁶ Tato ustanovení spolu se zákonným požadavkem stranického zaštitění každé kandidatury na volený post – nezávislé kandidátky nejsou přípustné – by mělo působit ve směru integrace stranického systému a koncentrace voličských preferencí. Situace je však jiná: v současné

---

³ Celkový počet odevzdaných platných hlasů pro všechny strany a kandidáty vydělený počtem mandátů, které se ve volebním obvodu přidělují

⁴ Podle zákona musí strana prokázat podporu takového počtu oprávněných voličů, který odpovídá alespoň 0,5 % platných hlasů odevzdaných při posledních volbách do Poslanecké sněmovny, a tito oprávnění voliči musejí pocházet alespoň z jedné třetiny států federace, přičemž v každém státu musí podíl oprávněných voličů podporujících stranu tvořit nejméně 0,1 % voličů účastnících se posledních voleb do Poslanecké sněmovny v daném státu. Pouze při splnění této podmínky je strana registrována u Nejvyššího volebního soudu a může se účastnit voleb (zákon č. 9.096 z roku 1995, čl. 7).

⁵ Brazilské poměry kontrastují nejen s obvyklou praxí v latinskoamerické oblasti, kdy jsou politické subjekty často označovány jako hnutí, aliance, fronty atp., ale např. i s evropským a českým trendem marketingových názvů politických. V Brazílii je první vlaštvkou tohoto trendu strana Demokraté (*Democratas*), do roku 2007 Strana liberální fronty (*Partido da Frente Liberal*, PFL).

⁶ V Brazílii je zákonem stanovena volební povinnost, která znesnadňuje protest vůči establishmentu neúčastí u voleb. Protestní hlasy nicméně mohou být udělovány formou tzv. bílých hlasů, které se ale nezapočítávají mezi platné hlasy, jež jsou rozhodující pro přidělování mandátů. Jedná se tedy o symbolické vyjádření protestu bez bezprostředního praktického dopadu na složení voleného orgánu.

době v Brazílii sice legálně působí méně než 30 politických stran,⁷ většina z nich je však schopná zvolit své zástupce do Kongresu a být jeho relevantní součástí. Volby v roce 2010 navíc poukázaly na pokračující trend rostoucí fragmentace Kongresu.

V následující pasáži jsou blíže představeny hlavní politické subjekty brazilského stranického spektra. Jsou uvedeny v pořadí volebních zisků v Poslanecké sněmovně ve volbách 2010.

Dělnická strana (*Partido dos Trabalhadores*, PT) vznikla záhy po obnovení stranického pluralismu v závěru vlády vojenské junty na konci 70. let. Její zakladatelé usilovali o institucionalizaci silného stávkového hnutí, které v té době působilo v oblasti São Paula a výraznou měrou přispělo k zpochybnění legitimacy nedemokratického režimu, zejména jeho schopnosti zlepšit pracovní a socioekonomické podmínky průmyslových dělníků. Strana však vedle tohoto proudu, který jí také dal název, dokázala do svých řad přitáhnout představitele dalších hnutí, jež se k vojenskému režimu stavěla značně kriticky. Šlo zejména o ekologické hnutí, hnutí za práva homosexuální menšiny, feministické hnutí anebo křesťanské kruhy ovlivněné tzv. teologií osvobození. Strana šla cestou budování masové politické organizace s početnou členskou základnou, výraznou ideologizací (zpočátku s důrazem na marxistická východiska) a cíleně konstruovanou stranickou identitou. Touto cestou postupem času získala dominantní postavení na levici a po přiblížení se politickému středu (také díky vnitrostranickým reformám a úpravě volební kampaně) strana v roce 2002 uspěla v prezidentských volbách, když její zakladatel a dlouholetý lídr Luiz Inácio Lula da Silva zvítězil v druhém kole voleb nad kandidátem tehdejší vládní koalice.

Přeměna PT v univerzální (*catch-all*) stranu jednak posílila její dominantní postavení v prostoru nalevo od politického středu, jednak přispěla k opakovanému vítězství v prezidentských volbách (2006, 2010). Pevné zakotvení ve stranickém systému a ve vládních strukturách však pro PT znamenalo i frustraci části členů a jejich voličů. Zejména korupční aféry, jež se straně s příchodem do vládních pozic nevyhnuly, a vytváření spojení s některými představiteli dříve kritizovaných oligarchií, vedly ke vzniku odštěpeneckých uskupení (např. strany PSOL, která od té doby představuje opozici vládě PT zleva) či odchodu některých prominentních představitelů PT k jiným stranám (např. někdejší ministryně životního prostředí v první Lulově vládě Marina Silva po rozchodu s Dělnickou stranou přijala v roce 2010 prezidentskou kandidaturu za Stranu zelených).

PT i její představitelé dnes vystupují značně umírněněji, než tomu bylo dříve, kdy se hlásila k programu radikálního socialismu. Dnes je typickou sociálnědemokratickou stranou, přičemž proměnou prošla i teritoriální struktura její voličské podpory. Zatímco při svém vzniku se PT opírala

---

⁷ Pro srovnání: v ČR je registrováno více než 100 politických stran a hnutí.

zejména o průmyslová centra (především metropole São Paulo či Porto Alegre), dnes získává největší podíl hlasů v periferních oblastech, které byly tradičními baštami konzervativní pravice. Tento posun je důsledkem vládních sociálních politik, kdy příjemci sociálních dávek odměňují vládnoucí PT svou podporou, zatímco střední třídy převládající v městských centrech preferují méně paternalistickou variantu sociální politiky, kterou nabízí např. PSDB, hlavní rival PT.

Strana brazilského demokratického hnutí (*Partido do Movimento Democrático Brasileiro*, PMDB) je přímou pokračovatelkou strany, jež v době vnuceného dvoustranického systému představovala vojenskou vládou tolerovanou opozici. Tehdy se různorodé opoziční proudy sdružily v Brazilem demokratickém hnutí (MDB), přídomek „strana“ byl připojen poté, co byl reformou legislativy upravující fungování politických stran zakotven požadavek na zahrnutí tohoto slova do názvu každé politické strany. PMDB se v počátcích demokratického režimu stala dominantním stranickým subjektem celého systému, byť se jí nikdy nepodařilo prosadit vlastního kandidáta na post prezidenta republiky. Od strany se postupně začaly odštěpovat různé skupiny, které se snažily vybudovat nové, programově více vyhraněné strany (např. PSDB), anebo část jejich členů přešla k jiným politickým subjektům (např. k výše zmiňované PT).

Velmi silná pozice strany z pohledu voličské podpory se dodnes opírá o pevné místní zakotvení a středovou politickou orientaci. Strana byla klíčovou součástí vlád pravého středu, po nástupu levice k moci po volbách roku 2002 se stala rozhodujícím spojencem i levicových vlád, ať už podporou vládních návrhů v Kongresu bez přímé účasti na vládě (zejména během prvního funkčního období prezidenta Luly v letech 2003–2006), anebo plným zapojením do vládní koalice (po roce 2006). V prezidentských volbách roku 2010 byl předseda PMDB Michel Temer zvolen viceprezidentem vládní prezidentské kandidátky Dilmy Rousseffové z PT.

Stranu brazilské sociální demokracie (*Partido da Social Democracia Brasileira*, PSDB) založila v roce 1988 skupina politiků PMDB, jejichž cílem bylo vytvořit umírněnou sociálnědemokratickou stranu. Od počátku se strana distancovala od marxistických východisek a zejména po kolapsu východního bloku a dočasné diskreditaci marxistické levice těžila z poptávky po liberální středolevicové straně. Na rozdíl od PT se však PSDB nepodařilo vytvořit vazby na autentické organizace občanské společnosti (různá sociální a politická hnutí) a dodnes je vnímána spíše jako strana vytvořená shora, jako strana progresivních elit. S růstem PT a jejím ovládnutím levé části politického spektra byla PSDB vytlačena spíše napravo od politického středu. Pozici lídra pravice tato nominálně sociálnědemokratická strana potvrdila zejména v období vlády prezidenta Fernanda Henrique Cardosa (1995–2002), jednoho ze zakladatelů PSDB, kdy se strana přihlásila k

„blairovskému“ směru sociálnědemokratické politiky a koaliční spojení hledala u pravicových stran. Pobytem v opozici od roku 2003 pak PSDB posílala svou ne-levicovou identitu opozicím levicové vládě zprava. Dnes strana představuje jádro jednoho z pólů stranického systému Brazílie, úspěch zaznamenává zejména v polarizovaných prezidentských a guvernérských volbách. Voliče se snaží oslovovat programem modernizačních reforem se sociálním rozměrem (mnohé ze sociálních programů vlády prezidenta Luly byly zahájeny předchozí Cardosovou administrativou), kdy klade důraz na podporu individuální iniciativy a spíše odmítá zaopatřovací úlohu státu. Podobně jako PT i PSDB vznikla a tradičně získává podporu v rozvinutých městských centrech, její voliči se ale rekrutují z řad střední a vyšší střední vrstvy.

Strana **Demokraté** (*Democratas*, DEM) je hlavní z nástupnických stran někdejší provládní strany ARENA z doby vojenského režimu. Nejprve představovala proreformní část režimních elit, které nakonec na základě kompromisu s umírněnou částí opozičních elit přímo ovlivňovala způsob přechodu k demokracii. S ohledem na svou reformní orientaci strana nejprve nesla název Strana liberální fronty (*Partido da Frente Liberal*, PFL), v roce 2007 se pak usnesla na změně názvu do jeho současné podoby. Touto změnou strana reagovala na kontinuální úbytek voličské podpory, přičemž změna názvu měla straně pomoci vymanit se z přetrvávajícího vnímání jako strany podporující vojenský režim, tedy nedemokratické řešení krizových situací. V době vlády značně populárního prezidenta Luly, který se stavěl kriticky k (neo)liberálním politikám, pak odstranění slova „liberální“ mělo rovněž pomoci vylepšit image strany. Strana se od svého počátku profiluje jako jednoznačně pravicová s konzervativními hodnotami a liberálním přístupem k ekonomické politice. Stala se spojencem PSDB jak ve vládě (1995–2002), tak v opozici.

Pokroková strana (*Partido Progressista*, PP) je druhou z dosud působících nástupnických stran někdejší strany vojenského režimu ARENA. Na rozdíl od výše uvedených Demokratů se však jedná o stranu orientovanou zejména na přítomnost ve vládě či v její těsné blízkosti bez ohledu na ideologickou orientaci. V tomto směru se podobá PMDB: těží ze silného zakotvení na místní úrovni coby dědictví z dob vojenského režimu a s tím spojenými klientelistickými vazbami a početnou členskou základnou, avšak nemůže odkazovat na historickou úlohu při budování současného demokratického režimu. V minulosti PP poskytovala podporu vládě pravice i levice. Mělkou stranickou identitu PP odráží i velmi časté změny názvu, které mají dodávat image novosti, přičemž pravidelně se v názvech strany objevují přídomky „sociální“, „demokratická“, „pokroková“, či „reformní“.

Strana republiky (*Partido da República*, PR) vznikla v roce 2006 spojením dvou menších politických stran – Liberální strany (PL), která byla jednou z opor vlády prezidenta Luly (její někdejší lídr José Alencar zastával po dvě funkční období viceprezidentský post) a Strany přestavby národního pořádku (PRONA), obskurního neagresivně nacionalistického uskupení. Touto fúzí se obě strany snažily posílit vlastní pozici, která byla ohrožena nastavením 5% volební klauzule pro volby v roce 2006, již však později zrušil ústavní soud. Strana se hlásí k pravému středu, přičemž její členská základna se rekrutuje především z řad podnikatelů, brazilských „selfmademanů“. Z tohoto důvodu se strana připojila po bok vlády PT, která na rozdíl od své neoliberální předchůdkyně jednoznačně deklarovala podporu, včetně finanční pomoci, domácím podnikatelským kruhům při jejich pronikání na zahraniční trhy. Strana se nadále hlásí k ekonomickému nacionalismu a posilování pozice Brazílie na mezinárodním fóru.

Brazilská socialistická strana (*Partido Socialista Brasileiro*, PSB) patří mezi nejstarší politické strany v zemi. Své kořeny mají ve stejnojmenné straně, která vznikla v závěru 40. let 20. století. Od počátku své existence představovala PSB stranu nepočetné členské základy a omezeného vlivu v rámci reformních sil. V poválečných letech ji masovou voličskou podporu ubírala zejména PTB, ideový vliv pak komunisté (PCB). Podobný charakter má strana dodnes, kdy je spíše satelitem dominantní strany levice PT, s níž tradičně vstupuje do koalic. Díky své dlouhé historii má z malých stran relativně silnou pozici na místní úrovni (v roce 2010 např. zvolila 6 z 27 guvernérů, o jednoho více než její spojenec PT). Strana se hlásí k programu demokratického socialismu, nevystupuje však nijak radikálně.

Demokratická strana práce (*Partido Democrático Brasileiro*, PDT) patří mezi několik obnovených politických stran, které na počátku 80. let navazovaly na činnost předchůdkyň z období po roce 1945. PDT se historicky hlásí k odkazu poválečné Brazilské strany práce (*Partido Trabalhista Brasileiro*, PTB), jejím zakladatelem a až do své smrti v roce 2004 vůdčí osobností byl Leonel Brizola, švagr prezidenta Goularta (prezidentem 1961–1964) a výrazný brazilský politik druhé poloviny 20. století. Poválečná PTB vznikla z popudu prezidenta Getúlia Vargase (prezidentem 1930–1945 a 1951–1954), kdy představovala stranu, jež měla vargasovskému proudu napomoci využívat vazby na odborová hnutí ve vznikajícím demokratickém režimu. Podle programu strany se stát měl stát hlavním hybatelem ekonomického a sociálního rozvoje, k čemuž mělo dojít prostřednictvím zestátnění klíčových ekonomických odvětví a podporou nahrazování dovozů vlastní produkcí. Nejvýraznějšími představiteli *trabalhismu* poválečného období byli samotný Getúlio Vargas, jeho blízký spojenec a pozdější prezident João Goulart či již zmiňovaný Leonel Brizola. V době obnovy vícestranického systému na přelomu 70. a 80. let došlo ke konfliktu mezi dvěma proudy uvnitř

historické PTB. Na jedné straně stál vlivný Brizola, na straně druhé pak Ivete Vargasová, neteř Getúlia Vargase. Konflikt se vedl zejména o značku historické strany. Soudní proces vyhrálo křídlo kolem Ivete Vargasové a Brizolova skupina následně založila PDT. PDT se jednoznačně přiřadila k levé části politického spektra, Leonel Brizola v druhé polovině 80. let zastával post viceprezidenta Socialistické internacionály. Brizola opakovaně, avšak neúspěšně, kandidoval na funkci prezidenta republiky (1989, 1994), následně se strana přiklonila k podpoře kandidatury PT (v roce 1998 Brizola kandidoval na funkci viceprezidenta). O ideové a personální blízkosti PDT a PT svědčí i skutečnost, že Dilma Rousseffová, zvolená prezidentkou Brazílie za PT v roce 2010, byla původně členkou PDT. PDT, která měla ambici stát se hlavní silou na levé části politického spektra, byla postupně oslabena rostoucí silou PT. Programově se strany příliš neliší, rozdíly však panují v rozsahu členské základny i místního ukotvení, kde PDT jednoznačně ztrácí. Bez osobnosti Leonela Brizoly, který patřil mezi charismatické politické lídry Brazílie, se PDT zařadila mezi strany střední velikosti a významu.

Jak již bylo uvedeno v pasáži věnované PDT, současná **Brazilská strana práce** (*Partido Trabalhista Brasileiro*, PTB) vznikla za podmínek schizmatu vedení obnovované PTB. Narozdíl od PDT, která se přihlásila ke dvěma charakteristikám PTB Vargase a Goularta, totiž k výrazné programatice a charismatickému vůdcovství, PTB se přiklonila spíše jen k třetímu základnímu prvku vargasovské politiky – pragmatismu. Pragmatismus strany, projevující se zejména příklonem k vládnoucí skupině bez rozdílu její levicové či pravicové orientace, vedl vlivem existence pravicových vlád až do roku 2002 k zařazování této strany do pravicového tábora, byť nepatří k jeho jádru. Nicméně i po střídání u moci a nástupu levice se PTB přiklonila na stranu vlády. V souvislosti s potřebou být vždy nablízku exekutivní moci se straně nevyhnula celá řada korupčních skandálů.

Vedle výše přiblížených politických stran působí v brazilském systému ještě asi dvě desítky dalších stranických subjektů, jejichž význam pro politický proces a fungování politického systému se různí. Růstový potenciál do budoucna může mít zejména **Strana zelených** (*Partido Verde*, PV), která sice vznikla v druhé polovině 80. let shora a dodnes trpí nedostatkem napojení na relevantní sektory občanské společnosti (tzv. zelené hnutí totiž bylo jedním ze zakladatelů PT). Strana po vzoru svých evropských kolegů přenáší propagaci postmateriálních hodnot do brazilského prostředí, nízké volební zisky však nenasvědčují tomu, že by tyto hodnoty v brazilské společnosti výrazněji rezonovaly. PV se podílela na první vládě prezidenta Luly, avšak v souvislosti s několika korupčními skandály, které kolem vlády vznikly, ji v roce 2005 opustila a od té doby se vůči administrativě PT stavěla opozičně. Ve volbách roku 2010 Strana zelených zaznamenala svůj dosud největší úspěch, když její prezidentská kandidátka Marina Silva, bývalá členka PT a ministryně životního prostředí v první Lulově vládě, skončila na třetím místě se ziskem téměř 20 % hlasů. Dalšími stranami, které

mají určitý vliv a působí i na federální úrovni, jsou strany napojené na evangelikální církve, resp. letniční (pentekostální) hnutí. Pronikání protestantských denominací do tradičně katolické Brazílie zesílilo zejména od poloviny 80. let a v minulosti se celá řada politiků napříč politickým spektrem více či méně otevřeně napojila na tyto církve. V poslední době jsou však zaznamenatelné pokusy o ustavení samostatné politické strany na základě příslušnosti k tomuto náboženskému směru. Jedná se zejména o **Křesťansko-sociální stranu** (*Partido Social Cristão*, PSC), jež vznikla již na počátku 90. let, a **Brazilskou republikánskou stranu** (*Partido Republicano Brasileiro*, PRB), která vznikla až v roce 2003 (současný název strana nese od roku 2005) jako uskupení kolem viceprezidenta Josého Alencara (viceprezidentem v letech 2003–2010). Prvně jmenovaná strana se k napojení na křesťanské kruhy otevřeně hlásí i svým názvem, druhá z nich takto explicitní není. Volební zisky obou stran však poukazují na spíše marginální význam stranicky institucionalizované formy vlivu evangelikálních církví. Stejně marginální jsou strany hlásící se ke katolicismu. Jak **Křesťanská sociálně demokratická strana** (*Partido Social Democrata Cristão*, PSDC), která se hlásí k poválečné Křesťanskodemokratické straně (PDC) tak **Humanistická strana solidarity** (*Partido Humanista da Solidariedade*, PHS) se vedle obrany křesťanských hodnot (s čímž například souvisí nesouhlas s legalizací potratů či manželství osob stejného pohlaví) přiklání k programu státem prováděné sociálních politiky.

Poslední skupinou brazilských stran, kterou je třeba zmínit zejména s ohledem na jejich kořeny, jsou strany vzniklé z historické **Brazilské komunistické strany** (*Partido Comunista Brasileiro*, PCB). Tato strana se sice po většinu své existence pohybovala v ilegilitě, nicméně zejména v období po roce 1945 byla značně vlivná mezi intelektuálními elitami i částí elit politických. Podobně jako celé komunistické hnutí, i ona utrpěla několik vnitřních rozkolů. Ze štěpení vznikla již v 60. letech **Komunistická strana Brazílie** (*Partido Comunista do Brasil*, PCdoB), která tehdy představovala radikální křídlo PCB. V době vojenského režimu – na rozdíl od PCB – prosazovala strategii ozbrojeného boje proti diktatuře. V současné době má určitý vliv v odborových organizacích a mezi studenty, je tradičním spojencem PT (její představitel Aldo Rebelo byl v letech 2005–2007 předsedou Poslanecké sněmovny). Z transformace komunistických stran ve strany sociálnědemokratické po roce 1989 vznikla **Lidová socialistická strana** (*Partido Popular Socialista*, PPS). Část někdejší PCB však nesouhlasila s takto zásadní reorganizací strany a krátce po vzniku PPS a oficiálním rozpuštění PCB Brazilskou komunistickou stranu s její historickou značkou obnovila.

Není bez zajímavosti, že většina malých politických stran s výraznou ideologií jsou strany (radikálně) levicové. Stany jako PSTU (*Partido Socialista dos Trabalhadores Unificado*),

trockistická PCO (*Partido da Causa Operária*) či PSOL (*Partido Socialismo e Liberdade*) kritizují vládu PT zleva, v případě PCO a PSOL se jedná o odštěpenecké skupiny bývalých členů PT. Na okraji pravé části politického spektra se žádné legálně působící politické strany nenacházejí.

Všeobecné volby 2010

Ačkoliv v roce 2010 nešlo o přelomové volby, od nichž by se očekávala změna kurzu politiky a zásadní podnět pro další vývoj brazilského politického systému, všeobecné volby v říjnu 2010 poutaly pozornost široké veřejnosti především z následujících, mediálně atraktivních, důvodů. Za prvé, rekordně populární prezident Luiz Inácio Lula da Silva dokončoval svůj druhý mandát a podle ústavy nemohl již kandidovat. Vládní blok tedy musel nejprve hledat vhodného kandidáta a následně zvolit strategii volebních spojení a zaměření volební kampaně. Za druhé, v prezidentských volbách kandidovaly dvě ženy, jež měly reálnou šanci vyhrát nebo alespoň získat výrazné procento hlasů. V Latinské Americe, která má image regionu, kde (politickou) kulturu mimo jiné charakterizuje machismus, by se jednalo o další zemi, kde žena uspěla v klání o nejvyšší exekutivní post.⁸ Nic z toho však nenaznačovalo, že by volby měly být volbami klíčovými pro další směřování země. Šlo v podstatě o to, zda exekutivní moc udrží levice, nebo se k ní po osmi letech v opozici vrátí pravicová koalice.

Volby do Kongresu

Poslanecká sněmovna

Volby v roce 2010 poukázaly na pokračující trend rostoucí fragmentace Poslanecké sněmovny. Informaci o vývoji často používaných ukazatelů parlamentní fragmentace poskytuje následující tabulka.

Tabulka 1: Vybrané ukazatele stranické fragmentace Poslanecké sněmovny vzešlé z voleb, 1990–2010

	1990	1994	1998	2002	2006	2010
Počet stran	20	18	18	19	21	22
Efektivní počet stran	8,68	8,16	7,13	8,49	9,29	10,40

⁸ Ženy předtím uspěly v prezidentských volbách např. v Nikaragui (1990), Panamě (1999), Chile (2006), Argentině (2007) či naposledy v Kostarice (2010).

Zdroj: Vlastní zpracování na základě informací Poslanecké sněmovny; data pro roky 1990 a 1994 převzata z Lamounier, Neto (2005).

Z tabulky 1 je patrné, že roste jak celkový počet stran, které ve volbách zvolí alespoň jednoho poslance, tak i ukazatel efektivního počtu stran (tzv. Laakso–Taagepera index), který odráží vztah mezi počtem politických stran ve voleném orgánu a jejich velikostí co do obsazených křesel (v případě brazilské Poslanecké sněmovny by hodnota 1 udávala, že všichni poslanci náleží k téže straně, hodnota 513 – celkový počet poslanců – by pak představovala maximální hodnotu indexu, která by vyjadřovala, že každý poslanec náleží k jiné straně). Vidíme, že po počáteční tendenci k snižování fragmentace (do roku 1998) má od voleb roku 2002 Poslanecká sněmovna sklon k větší stranické fragmentaci, kterou odráží nejen absolutní počet přítomných stran, ale zejména dva výše uvedené indexy.

Obrat trendu koinciduje s nástupem levicové opozice k exekutivní moci na federální úrovni a směr rostoucí fragmentace se udržuje po celou dobu vlády levice v čele s Dělnickou stranou (*Partido dos Trabalhadores*, PT). Nedošlo však ke vzniku a etablování nových politických stran (podle registru Nejvyššího volebního soudu byly po roce 2002 založeny pouze tři politické strany z celkových 27, které v současné době v Brazílii legálně působí), nýbrž k rovnoměrnější distribuci poslaneckých křesel mezi jednotlivé strany (viz tabulku 2).

Tabulka 2: Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny podle počtu mandátů, 2006-2010 (řazeno podle výsledku v roce 2010)

	2006		2010		změna
	<i>absolutně</i>	<i>v %</i>	<i>absolutně</i>	<i>v %</i>	<i>absolutně</i>
PT	83	16,2	88	17,2	+5
PMDB	89	17,3	78	15,2	-12
PSDB	66	12,9	53	10,3	-13
PP	41	8,0	44	8,6	+3
DEM	65	12,7	43	8,4	-22
PR	23	4,5	40	7,8	+17
PSB	27	5,3	34	6,6	+7
PDT	24	4,7	26	5,1	+2
PTB	22	4,3	22	4,3	0
PSC	9	1,8	17	3,3	+8
PCdoB	13	2,5	15	2,9	+2

	2006		2010		změna
	<i>absolutně</i>	<i>v %</i>	<i>absolutně</i>	<i>v %</i>	<i>absolutně</i>
PV	13	2,5	14	2,7	+1
PPS	22	4,3	12	2,3	-10
PRB	1	0,2	8	1,6	+7
PMN	3	0,6	4	0,8	+1
PTdoB	1	0,2	4	0,8	+3
PSOL	3	0,6	3	0,6	0
PHS	2	0,4	2	0,4	0
PRTB	0	0,0	2	0,4	+2
PRP	0	0,0	2	0,4	+2
PTC	3	0,6	1	0,2	-2
PSL	0	0,0	1	0,2	+1

Zdroj: Nejvyšší volební soud

Volební zisky jednotlivých stran zjevně ovlivnilo jejich přiřazení do bloku na podporu vlády, resp. vládního kandidáta, nebo naopak opozice ve volbách roku 2010 (viz tabulku 3).

Tabulka 3: Změny počtu mandátů stran a koalici podporujících jednotlivé prezidentské kandidáty

Prezidentská kandidátka/prezidentský kandidát	Kandidující strana	Počet podporujících stran	Změna počtu mandátů podporující strany/koalice
Dilma Rousseffová	PT	10	+ 35
José Serra	PSDB	6	-41
Marina Silva	PV	1	+1
Plínio de Arruda Sampaio	PSOL	1	0
<i>José Maria Eymael</i>	<i>PSDC</i>	<i>1</i>	<i>0</i>
<i>José Maria de Almeida</i>	<i>PSTU</i>	<i>1</i>	<i>0</i>
Levy Fidélis	PRTB	1	+2
<i>Ivan Pinheiro</i>	<i>PCB</i>	<i>1</i>	<i>0</i>
<i>Rui Costa Pimenta</i>	<i>PCO</i>	<i>1</i>	<i>0</i>
žádný kandidát	–	4	+6

Zdroj: Nejvyšší volební soud.

Poznámka: Strany kandidátů uvedených kurzívou nezískaly žádný mandát v Poslanecké sněmovně ani ve volbách roku 2010, ani v roce 2006.

Tabulka 3 poukazuje na situaci, kdy vládní kandidátka Dilma Rousseffová, která byla podle průzkumů favoritkou voleb, dokázala stranám koalice vytvořené na podporu její kandidatury výrazně navýšit podíl získaných křesel o 35 mandátů. Přitom PT, vlastní strana Rousseffové (a jejího ochránce prezidenta Luly), se na tomto nárůstu podílela pouze pěti křesly. Nárůst zaznamenaly jak jednoznačně levicové strany volební koalice, nejvýrazněji Brazilská socialistická strana (*Partido Socialista Brasileiro*, PSB), ale také Komunistická strana Brazílie (*Partido Comunista do Brasil*, PCdoB) či Demokratická strana práce (*Partido Democrático Trabalhista*, PDT), tak strany spíše pravicové – Strana republiky (*Partido da República*, PR) a Brazilská republikánská strana (*Partido Republicano Brasileiro*, PRB).⁸ Naopak druhá nejsilnější strana koalice, středová PMDB o výrazný podíl křesel v Poslanecké sněmovně přišla. Poněkud jiná byla situace v bloku hlavního opozičního kandidáta Josého Serry. Ten ve své koalici soustředil hlavní pravicové strany, ale také levicovou Lidovou socialistickou stranu (*Partido Popular Socialista*, PPS). Tento blok nicméně oproti předchozím volbám oslabil, přičemž jádro koalice PSDB a DEM výrazně. PSDB nicméně co do počtu poslaneckých křesel podruhé překonala svého tradičního koaličního partnera a potvrdila tak svou vůdčí roli v pravicovém bloku. Ostatní prezidentští kandidáti byly nominováni pouze svými vlastními stranami, u většiny z nich však prezidentská kandidatura nevedla k většímu zastoupení v Poslanecké sněmovně. Dokonce ani Marina Silva, která v prezidentské volbě získala téměř 20 % hlasů, nedokázala Straně zelených (*Partido Verde*, PV) zajistit výraznější parlamentní zastoupení.

Lze tedy dovodit, že dvoubloková logika ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010 převládla: největší posuny v podílu získaných mandátů zaznamenaly strany oficiálně podporující jednoho ze dvou hlavních kandidátů. Optický nárůst fragmentace dolní komory (viz tabulku 1) pak byl způsoben zejména velkým počtem stran podporujících favorita prezidentských voleb, pro něž se příslušnost k tomuto bloku stala výhodou (s výjimkou PMDB). Konkurenční blok byl naopak téměř beze zbytku voličsky sankcionován, přestože i on sestával z relativně vysokého počtu koaličních partnerů.

Senát

Při volbách do Senátu se v roce 2010 obměňovaly jeho dvě třetiny, tedy 54 míst. O znovuzvolení usilovalo 29 senátorů, svého cíle dosáhlo 17. Volební zisky stran a složení Senátu na počátku nového volebního období (únor 2011) poskytuje následující tabulka.⁹

Tabulka 4: Složení Senátu po volbách 2010, stav únor 2011

	nově zvolení		celkem	
	<i>absolutně</i>	<i>v %</i>	<i>absolutně</i>	<i>v %</i>
PMDB	15	27,78	19	23,46
PT	11	20,37	14	17,28
PSDB	5	9,26	9	11,11
PR	4	7,41	7	8,64
PTB	1	1,85	6	7,41
PP	4	7,41	5	6,17
DEM	2	3,70	5	6,17
PDT	2	3,70	4	4,94
PSB	3	5,56	3	3,70
PSOL	2	3,70	2	2,47
PCdoB	1	1,85	2	2,47
PMN	1	1,85	1	1,23
PPS	1	1,85	1	1,23
PRB	1	1,85	1	1,23
PSC	1	1,85	1	1,23
PV	0	0,00	1	1,23
celkem	54	100,00	81	100,00

Zdroj: Nejvyšší volební soud, Senát

Prezidentské volby

Politické strany se při prezidentských volbách roku 2010 z větší části seskupily do dvou bloků. Blok podporující vládní kandidátku Dilmu Rousseffovou čítal deset stran,¹⁰ hlavního kandidáta opozice Josého Serru zaštitilo šest stran.¹¹ Těchto 16 stran obsazovalo ve stávajícím Kongresu drtivou většinu

⁹ Stranické složení Senátu se v průběhu volebního období často proměňuje s ohledem na často odlišnou stranickou příslušnost náhradníků související se strategiemi předvolebních spojenectví.

¹⁰ PT, PMDB, PCdoB, PSB, PDT, PRB, PTN, PSC, PR, PTC.

¹¹ PSDB, DEM, PPS, PTB, PTdoB, PMN

mandátů. Ve srovnání s předchozími volbami se navíc jednalo o volební koalici s nejvyšším počtem stran. Tento bezprecedentní stav do značné míry odrážel kontext voleb, kdy vysoce populární prezident Lula¹² představoval výrazný gravitační bod pro mnohé kandidáty a politické strany, na což opozice musela reagovat.

Samotný výběr kandidáta vládního bloku se odehrál podle vůle prezidenta, který Dilmu Rousseffovou jako svou preferenci v následnictví zmiňoval již od jara 2009. V únoru 2010 pak šéfku Lulova kabinetu jako prezidentskou kandidátku aklamací (!) schválil kongres strany PT. Po celou dobu výběru a formalizace kandidatury se neobjevil výraznější hlas proti Lulou preferované kandidátce. Hlavním úkolem bylo z Rousseffové, která se dosud neucházela o žádnou volenou funkci (z poslední doby měla zkušenost pouze s funkcí ministryně a šéfky prezidentského úřadu), „vytvořit“ političku, která by dokázala oslovit voliče. Situaci komplikovala také skutečnost, že Dilma Rousseffová nepatří k tradičním tvářím PT, do které přestoupila coby dosavadní členka PDT až v roce 2000. Část voličů PT oslovovala její někdejší členství ve skupině ozbrojeného odboje proti vládě vojenské junty, za které byla na počátku 70. let bezpečnostními složkami režimu mučena a dva roky vězněna. Ona sama však tuto část své politické minulosti v kampani příliš nezdůrazňovala. Větší důraz kladla na své manažerské schopnosti z posledního období, kdy z pozice šéfky prezidentského úřadu koordinovala finančně velkorysý balík státních investic do infrastruktury. Část tradičních voličů levice a PT takový důraz na pragmatismus a určitý technokratismus odrazoval.

O neotřesitelné pozici úřadujícího prezidenta a jím preferované prezidentské kandidátky svědčí i relativně hladký průběh výběru kandidáta uvnitř opoziční PSDB. Na rozdíl od voleb roku 2006, kdy se v rámci této strany s vidinou reálné možnosti volebního vítězství strhl boj o nominaci, z něhož nakonec vyšel vítězně Geraldo Alckmin, byla tentokrát nominace zkušeného a známého politika Josého Serry, který neúspěšně kandidoval proti Lulovi již v roce 2002, bezproblémová.

Samotná kampaň a předvolební střet mezi dvěma hlavními kandidáty nebyl z pohledu diskutovaných témat nikterak vypjatý. Obecně obě strany slibovaly pokračování v současném kurzu, což odráží i volební heslo a formální název koalice Dilmy Rousseffové „Aby se Brazílie i nadále měnila“ a slogan opozice „Brazílie má na víc“, který implicitně sliboval především zkvalitnění administrativy, nikoliv změnu jejích priorit. Vládní blok tedy udržoval image reformní síly, kandidát opozice pak

---

¹² Podle průzkumu veřejného mínění považovalo v září 2010, ve finální fázi předvolební kampaně, vládu prezidenta Luly za výbornou či dobrou 77 % dotázaných, podobný podíl respondentů vyjádřil svou důvěru i v osobu prezidenta (Roy 2010).

s ohledem na vlastní dlouholeté politické zkušenosti¹³ poukazoval na své údajně větší administrativní schopnosti.

Jazyčkem na vahách se podle mnohých průzkumů mohla stát další z kandidátek, Marina Silva ze Strany zelených. Tato někdejší výrazná členka PT a ministryně životního prostředí v první Lulově vládě se se svou mateřskou stranou rozešla pro neshody ohledně bodu rovnováhy mezi ochranou životního prostředí a ekonomickým rozvojem. Její členství v PV však bylo spíše instrumentální a tuto kandidaturu je třeba považovat jako v podstatě nezávislou (což dokládá i prakticky nulový vzestup PV co do počtu poslaneckých mandátů v kontrastu s 20% výsledkem jejich prezidentské kandidátky v prvním kole voleb – viz výše tabulku 3).

Další z celkem devíti kandidátů neměli pro průběh volební kampaně větší význam. Dohromady v prvním kole volby nezískali ani 2 % platných hlasů – viz následující tabulku.

Tabulka 5: Výsledky prvního a druhého kola prezidentských voleb

Kandidát/ka	1. kolo		2. kolo	
	<i>počet hlasů</i>	<i>podíl hlasů v %</i>	<i>počet hlasů</i>	<i>podíl hlasů v %</i>
Dilma Rousseffová	47 651 434	46,91	55 752 529	56,05
José Serra	33 132 283	32,61	43 711 388	43,95
Marina Silva	19 636 359	19,33	–	–
Ostatní	1 170 077	1,15	–	–
<i>celkem</i>	<i>101 590 153</i>	<i>100,00</i>	<i>99 463 917</i>	<i>100,00</i>

Zdroj: Nejvyšší volební soud.

Povolební vývoj

V období mezi zvolením v říjnu a inaugurací nové vlády v lednu 2011 došlo k sestavení vlády. Vznikla na půdorysu stran předvolební koalice, k nimž se připojily další strany, zejména PP, která se k žádné z formálních prezidentských koalic před volbami nepřipojila, a PTB, která ve volbách podporovala opozičního kandidáta. Vládní koalici tak tvoří 10 stran, přičemž tyto strany mají drtivou většinu v obou komorách Kongresu (viz tabulku 6).

¹³ José Serra je jedním ze zakladatelů strany PSDB a blízký spolupracovník někdejšího prezidenta F. H. Cardosa. V minulosti byl již poslancem, senátorem, ministrem, starostou více než desetimilionové metropole São Paulo a guvernérem stejnojmenného státu brazilské federace.

Tabulka 6: Složení provládní koalice, únor 2011

Strana	Podíl mandátů v Poslanecké sněmovně (v %)	Podíl mandátů v Senátu (v %)	Podíl členů kabinetu (v %)
PT	17,2	17,3	45,9
PMDB	15,2	23,5	16,3
PSB	6,6	3,7	5,4
PP	8,6	6,2	2,7
PR	7,8	8,6	2,7
PDT	5,1	4,9	2,7
PCdoB	2,9	2,5	2,7
PTB	4,3	7,4	0,0
PSC	3,3	1,2	0,0
PRB	1,6	1,2	0,0
PTC	0,2	0,0	0,0
nestraniční	–	–	21,6
celkem	72,8	76,5	100,0

Zdroj: DIAP (2011).

Je zjevné, že vládní koalice je velmi různorodá a zešíroka rozkročená od levice po pravici. Jak nicméně poukazuje výše uvedená tabulka, ne všechny strany mají přímo své zástupce ve vládě. Často volili cestu výlučně parlamentní podpory. Pro novou prezidentku Dilmu Rousseffovou tak taková koalice může na jednu stranu poskytovat větší kontrolu legislativního procesu, na stranu druhou však vnitrokoaliční konflikty mohou samotné vládnutí ztěžovat. To se ostatně projevilo již v srpnu 2011, kdy vládní koalici opustila strana PR na protest proti odvolání jejího zástupce ve vládě prezidentkou v důsledku podezření z korupce.¹⁴

¹⁴ UOL Notícias, 16. 8. 2011: Após devassa nos Transportes, PR deixa base do governo, mas diz que não vai apoiar CPI. URL: <http://noticias.uol.com.br/politica/2011/08/16/apos-devassa-nos-transportes-pr-deixa-base-do-governo-mas-diz-que-nao-vai-apoiar-cpi.jhtm>.

Zdroje:

DIAP (2011). Perfil da equipe ministerial de Dilma. 2. 2. 2011, URL: <http://www.diap.org.br/index.php/executivo/equipe-de-governo/dilma> [19. 9. 2011].

Němec, J. (2010). Brazílie: demokratické vládnutí v podmínkách koaličního prezidencialismu. In Němec, J. a kol.: *Komparace politických systémů. Politické systémy Latinské Ameriky*. Praha: Oeconomica.

Němec, J. (2011). Brazílské volby 2010: konsolidace dvoublokového multipartismu? *Politologická revue*, roč. 17, č. 1.

Nejvyšší volební soud, URL: <http://www.tse.gov.br>

Poznámka: Text je upravenou a rozšířenou verzí již publikovaných studií autora (Němec 2010; 2011).